

Johan ten Berg

De tweede minuut stilte

Dit jaar viert Nederland dat er 75 jaar geleden een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog. Voordat de bevrijding gevierd wordt, houden we tijdens Dodenherdenking op 4 mei twee minuten stilte. Over de oorsprong, ontwikkeling en het effect van dit oude herdenkingsritueel werd onlangs een mooi essay gepubliceerd: De tweede minuut stilte (zie: <https://bit.ly/3c6Axhe>). Het is geschreven door historicus Ilse Raaijmakers en psycholoog Bertine Mitima-Verloop, en uitgegeven door ARQ, het Nationaal Psychotrauma Centrum.

Om de oorsprong van die twee minuten te begrijpen blijken we terug te moeten gaan naar het Kaapstad tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar viel iedere dag om 12.00 uur het openbare leven voor twee minuten stil om de Zuid-Afrikaanse doden aan het Europese front te herdenken. Op initiatief van de Zuid-Afrikaanse schrijver en politicus Sir Percy Fitzpatrick, wiens zoon het leven verloor aan het front in Frankrijk, gingen de twee minuten stilte in het hele Britse rijk deel uitmaken van de jaarlijkse herdenking van de Grote Oorlog. Vele landen, waaronder Nederland, namen het ritueel na de Tweede Wereldoorlog over.

Maar waarom dan twee minuten stilte? De eerste minuut is bedoeld voor de gevallen, de tweede om stil te staan bij de overlevenden: 'those who had returned alive'. Dat

is een prachtige gedachte, die door dit essay gelukkig in Nederland breder bekend raakt. Het bevestigt weer eens het belang om ook stil te staan bij de impact van oorlog op overlevenden en de generaties na hen. In Nederland leven steeds minder mensen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt, maar het aantal inwoners dat een recentere oorlog is ontvlucht, groeit.

Hun relaas bevestigt steeds weer hoe belangrijk het blijft om, zoals koning Willem-Alexander op 4 mei zei: niet weg te kijken. Niet 'normaal' te maken wat niet normaal is en de rechtstaat te bewaken ter bescherming tegen willekeur en waanzin.

In het migratierecht zijn thema's als asiel en gelijke behandeling ook 75 jaar na de bevrijding helaas nog heel actueel. Het Vluchtelingenverdrag en Europese regels geven inmiddels een stevig juridisch kader, maar de uitvoering ervan vergt internationale samenwerking en solidariteit. Die is niet vanzelfsprekend, zo blijkt uit het recente arrest van het Hof van Justitie over de niet-nakoming van EU-besluiten over de herverdeling van asielzoekers. Henri de Waele schrijft erover in de Uitspraak Uitgelicht in dit nummer. De discussie over herverdeling van asielzoekers is echter nog niet voorbij en zal zeker in dit blad kritisch worden gevolgd.

Laten we dan af en toe denken aan die tweede minuut stilte.